

VALSTYBINIO SOCIALINIO DRAUDIMO FONDO VALDYBA PRIE SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTERIJOS

Biudžetinė įstaiga, Konstitucijos pr. 12-101, LT-09308 Vilnius,
tel. (8 5) 250 0883, el. p. info@sodra.lt, informacija telefonu 1883.
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 191630223

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir
darbo ministerijai
A. Vivulskio g. 11, LT-03162 Vilnius

2023-11-   Nr. (1.60E) I-
Į 2023-10-26   Nr. STAP-899(24.2 Mr-56)

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠALPOS PENSIJŲ ĮSTATYMO PROJEKTO

Išnagrinėję išvados gauti pateiktą Lietuvos Respublikos šalpos pensijų įstatymo Nr. I-675 pakeitimo projektą (toliau – Projektas), teikiame pastabas ir pasiūlymus.

1) Dažnu atveju asmenys, persikėlę gyventi į užsienio valstybę, siekdami ir toliau gauti šalpos išmokas ar pensijų priemokas, neįvykdo Lietuvos Respublikos gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymo 4 straipsnio 5 dalyje nustatytos prievolės deklaruoti išvykimą iš Lietuvos Respublikos, todėl siūlome Projektu teikiamo naujos redakcijos Šalpos pensijų įstatymo 1 straipsnio 3 dalį ir 17 straipsnį papildyti ir išdėstyti taip (lyginamieji variantai):

„3. Šis įstatymas, išskyrus šio įstatymo 17 straipsnyje nurodytus asmenis, taikomas **gyvenantiems Lietuvos Respublikoje** ir deklaravusiems gyvenamąją vietą arba įtrauktiems į gyvenamosios vietos nedeklaravusių asmenų apskaitą Lietuvos Respublikos gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymo nustatyta tvarka.“;

„17 straipsnis. Asmenys, turintys teisę gauti pensijos priemoką

Socialinio draudimo senatvės pensijų, išskyrus išankstines senatvės pensijas, gavėjai, socialinio draudimo negalios, netekto darbingumo, invalidumo pensijų gavėjai, atitinkamai netekę 60 procentų ir daugiau dalyvumo, iki 2023 m. gruodžio 31 d. pripažinti netekusiais 60 procentų ir daugiau darbingumo arba iki 2005 m. birželio 30 d. pripažinti I ar II grupės invalidais, senatvės pensijos amžių sukakę socialinio draudimo netekto darbingumo, invalidumo pensijų gavėjai, atitinkamai iki 2023 m. gruodžio 31 d. netekę 45–55 procentų darbingumo arba iki 2005 m. liepos 1 d. pripažinti III grupės invalidais, jeigu jų gaunamų socialinio draudimo pensijų (išskyrus socialinio draudimo našlių pensiją), kompensacijų už ypatingas darbo sąlygas, valstybinių pensijų, užsienio valstybių pensijų (toliau kartu – pensijos) suma per mėnesį yra mažesnė negu Lietuvos Respublikos socialinės paramos išmokų atskaitos rodiklių ir bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio nustatymo įstatymo nustatyta tvarka apskaičiuotas minimalių vartojimo poreikių dydis (toliau – MVPD), turi teisę gauti pensijos priemoką. Pensijos priemoka skiriama ir mokama, jeigu šiame straipsnyje nurodyti asmenys **gyvena Lietuvos Respublikoje** ir yra deklaravę gyvenamąją vietą arba įtraukti į gyvenamosios vietos nedeklaravusių asmenų apskaitą Gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymo nustatyta tvarka.“.

2) Šalpos pensijų įstatymas taikomas Europos Sąjungos valstybės narės ar Europos ekonominei erdvei priklausančios Europos laisvosios prekybos asociacijos valstybės narės piliečiams *ir jų šeimoms nariams*, kuriems išduoti dokumentai, patvirtinantys ar suteikiantys teisę gyventi Lietuvos Respublikoje (Šalpos pensijų įstatymo 1 straipsnio 3 dalies 2 punktą), todėl siekdami teisinio aiškumo, siūlome papildyti Projektu teikiamo naujos redakcijos Šalpos pensijų įstatymo 1 straipsnio 1 punktą (lyginamasis variantas):

„1) Lietuvos Respublikos piliečiams **ir jų šeimoms nariams, kuriems išduoti dokumentai, patvirtinantys ar suteikiantys teisę gyventi Lietuvos Respublikoje**“.

3) Praktikoje pasitaikė atvejis, kai dėl šalpos išmokos skyrimo kreipėsi asmuo, kuris perkėlė savo Valstybinio socialinio draudimo fonde įgytas pensines teises į Europos Sąjungos institucijų pensijų sistemą pagal Lietuvos Respublikos Europos Sąjungos institucijų darbuotojų ir Europos Parlamento narių pensinių teisių išsaugojimo ir perkėlimo įstatymą. Nei šiuo metu galiojančiame Šalpos pensijų įstatyme, nei Projekte, nei Lietuvos Respublikos Europos Sąjungos institucijų darbuotojų ir Europos Parlamento narių pensinių teisių išsaugojimo ir perkėlimo įstatyme nėra normų, ribojančių tokių asmenų teisę gauti šalpos išmokas. Manome, kad šalpos išmokų skyrimas asmenims, perkėlusiems savo pensines teises į Europos Sąjungos institucijų pensijų sistemą, prieštarauja Šalpos pensijų įstatymo tikslui, todėl siūlytume atitinkamai pakeisti įstatymą (-us).

4) Projekte siūlomos nuostatos dėl teisės į šalpos išmokas *tik* motinoms, išauginusioms penkis ar daugiau vaikų (Projektu teikiamo naujos redakcijos Šalpos pensijų įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 5 punktas, 6 straipsnio 1 dalies 2 punktas), pažeidžia asmenų lygiateisiškumo principą, todėl siūlytume svarstyti tėvus diskriminuojančių nuostatų keitimą.

5) Praktikoje vis dar pasitaiko atvejų, kai dėl šalpos neįgalumo ar šalpos našlaičių pensijos skyrimo kreipiasi asmenys, pripažinti invalidais, kuriems invalidumas nustatytas neterminuotam laikui ir kuriems niekada šios išmokos nebuvo paskirtos (pavyzdžiui, asmuo, atlikęs laisvės atėmimo bausmę, kreipiasi dėl šalpos neįgalumo pensijos skyrimo ar šalpos neįgalumo pensijos gavėjas, kuriam invalidumas nustatytas nuo vaikystės, tapęs našlaičiu). Manome, kad galimybės skirti šalpos negalios ir (ar) šalpos našlaičių pensijas asmenims, turintiems galiojantį invalidumą, eliminavimas, pažeistų šių asmenų teisėtą lūkestį.

6) Atsižvelgdami į tai, kad pagal Projektu siūlomą reglamentavimą nuo 2024-01-01 asmenims, turintiems teisę į mažesnę socialinio draudimo našlaičių pensiją, bus mokamas šalpos našlaičių ir socialinio draudimo našlaičių pensijos skirtumas, siūlome Projektu teikiamo naujos redakcijos Šalpos pensijų įstatymo 9 straipsnio 1 dalies 2 punktą suderinti (suvienodinti) su Lietuvos Respublikos socialinio draudimo pensijų įstatymo nuostatomis (lyginamasis variantas):

„2) sukakę 18 metų ir yra švietimo įstaigų bendrojo ugdymo programų ar formaliojo profesinio ugdymo programų mokiniai arba nuolatinė studijų programų studentai mokosi pagal įregistruotų švietimo įstaigų bendrojo ugdymo programas ar formaliojo profesinio mokymo programas arba studijuoja aukštojoje mokykloje pagal nuolatinės formos studijų programas, – iki mokymosi ar studijų pagal šias programas baigimo (išskyrus bendrojo ugdymo programų mokinius, turinčius teisę gauti šalpos našlaičių pensiją iki tų metų, kuriais jie baigia mokytis pagal šias programas, rugpjūčio 31 d.), tačiau ne vyresni negu 24 metų;“.

7) Projektu siūlomas reglamentavimas, kuriuo teisę į šalpos našlaičių pensiją įgis asmenys, kurie buvo pripažinti netekusiais 45 procentų ir daugiau darbingumo iki dienos (įskaitytinai), kurią jiems sukako 24 metai, taip pat asmenys, kurie dėl ligos ar traumos, atsiradusios iki jiems sukako 24 metai, padarinių buvo pripažinti netekusiais 45 procentų ir daugiau darbingumo po 24 metų sukakties dienos, tačiau ne vėliau kaip iki dienos (įskaitytinai), kurią jiems sukako 26 metai, jeigu jie nuo pripažinimo asmenimis su negalia dienos iki senatvės pensijos amžiaus dienos nuolat buvo pripažįstami netekusiais 45 procentų ir daugiau darbingumo (Projektu teikiamo naujos redakcijos Šalpos pensijų įstatymo 9 straipsnio 1 dalies 4 punktas). Kadangi nuo 2024 m. sausio 1 d. dalyvumo lygis bus nustatomas tiek darbingo amžiaus asmenims, tiek asmenims, sukakusiems Lietuvos Respublikos socialinio draudimo pensijų įstatyme nustatytą senatvės pensijos amžių, manome, kad, įtvirtinus tokią nuostatą, asmenys, kurie sukaks senatvės pensijos amžių po 2024 m. sausio 1 d. ir kuriems netektas darbingumas buvo nustatytas iki senatvės pensijos amžiaus sukakties, atsiduria geresnėje padėtyje nei asmenys, kuriems bus nustatomas netekto dalyvumo lygis – pirmu atveju asmenims bus paskirtos šalpos našlaičių pensijos neterminuotai (nors asmenys turės galimybę kreiptis dėl dalyvumo lygio nustatymo), o antru atveju – šalpos našlaičių pensijos bus terminuojamos pagal nustatyto netekto dalyvumo lygio terminą. Todėl manome, kad Projektu

teikiamo naujos redakcijos Šalpos pensijų įstatymo 9 straipsnio 1 dalies 4 punkto nuostata turėtų būti taikoma tik asmenims, kurie senatvės pensijos amžių sukako iki 2023-12-31.

8) Neaišku, ar pagal Projektu siūlomą reglamentavimą asmenims, sukakusiems senatvės pensijos amžių ir gaunantiems iki gyvos galvos pratęstas šalpos neįgalumo ar šalpos našlaičių pensijas, po 2024 m. sausio 1 d. kreipusis dėl dalyvumo lygio nustatymo išlieka teisė gauti iki 2023-12-31 paskirtas šalpos išmokas. Pavyzdžiui, ar asmeniui, kuris 2020-07-13 sukako senatvės pensijos amžių ir gauna neterminuotai pratęstas šalpos neįgalumo ir šalpos našlaičių pensijas, nuo 2024-02-15 pripažintam netekusiu 30 proc. dalyvumo lygio (nustatytas dalyvumo lygis nesuteikia teisės gauti šalpos išmokas) galima tęsti paskirtų šalpos išmokų mokėjimą?

9) Kadangi pasitaiko atvejų, kai asmenys pavėluotai kreipiasi dėl neįgalumo nustatymo, manome, jog Projektu siūlomą reglamentavimą reikėtų papildyti nuostata, kad teisė gauti šalpos našlaičių pensiją išlieka, kai po šalpos našlaičių pensijos paskyrimo našlaičiai vėl pripažįstami netekusiais 45 procentų ar daugiau dalyvumo nepraėjus 3 metams nuo dienos, kurią buvo nutrauktas šalpos našlaičių pensijos mokėjimas.

10) Projekte nėra numatytas kreipimosi dėl šalpos išmokų skyrimo terminas, todėl siūlome nustatyti 3 mėnesių iki teisės gauti pensiją atsiradimo arba bet kuriuo metu po teisės gauti pensiją atsiradimo terminą (analogišką kaip Lietuvos Respublikos socialinio draudimo pensijų įstatyme).

11) Pagal siūlomą reglamentavimą, asmenims, turintiems teisę į mažesnio dydžio socialinio draudimo pensiją, bus mokamas šalpos ir socialinio draudimo pensijos skirtumas. Pažymėtina, kad socialinio draudimo pensijos yra mokamos tik asmenims, turintiems teisę gauti šias išmokas, o šalpos išmokos gali būti mokamos ir šių asmenų atstovams ar aprūpintojams. Taigi susidarys situacija, kad socialinio draudimo pensija bus mokama į asmens, kuriam ši išmoka paskirta, sąskaitą, o priklausantis šalpos pensijos skirtumas – į jo atstovo sąskaitą (pavyzdžiui, nepilnamečiui paskirta socialinio draudimo našlaičių pensija bus mokama į našlaičio asmeninę sąskaitą, o šalpos našlaičių pensijos skirtumas į globėjo sąskaitą). Atsižvelgdami į tai, kad šalpos išmokos yra skiriamos siekiant užtikrinti minimalias pajamas asmenims, turintiems teisę gauti šias išmokas, ir tai nėra tikslinės išmokos už tokių asmenų priežiūrą, globą ar rūpybą, siūlytume atsisakyti nuostatos dėl šalpos pensijų mokėjimo asmenų, turinčių teisę gauti šalpos išmokas, atstovams ar aprūpintojams, taip užtikrinant, kad asmenims skirtos pajamos visuomet pasiektų šalpos išmokos gavėją, nepriklausomai nuo besikeičiančių asmens atstovų ar aprūpintojų.

12) Siekdami užtikrinti sistemiškumo principą bei palengvinti šalpos išmokų mokėjimo administravimą, siūlome Projektu teikiamo naujos redakcijos Šalpos pensijų įstatyme (15 straipsnio 10, 11, 13 dalys ir 16 straipsnio 4 dalis) suvienodinti šalpos išmokų nutraukimo, sustabdymo ir atnaujinimo terminus – visais atvejais nuo kito mėnesio pirmos dienos. Taip pat būtina suregulamentuoti šalpos išmokų mokėjimo terminus, kai asmenys, turintys teisę tuo pat metu gauti kelias šalpos išmokas, yra pasirinkę gauti vienos rūšies šalpos išmoką, kreipiasi dėl kitos rūšies šalpos išmokos atnaujinimo (siūlytume išmoką stabdyti / atnaujinti nuo kito mėnesio pirmos dienos) arba nuo ankstesnio asmens prašyme nurodyto mėnesio pirmos dienos, jeigu išmoka už tą mėnesį dar neišmokėta.

13) Atsižvelgdami į tai, kad šalpos išmokos gavėjai dažnai gauna ir socialinio draudimo išmokas, Projektu teikiamo naujos redakcijos Šalpos pensijų įstatymo 15 straipsnio 4 dalies ir 16 straipsnio 2 dalies nuostatas apie asmenų informavimą siūlome suderinti (suvienodinti) su Lietuvos Respublikos socialinio draudimo pensijų įstatymo nuostatomis apie asmenų informavimą (lyginamieji variantai):

„4. Šalpos išmokas mokanti įstaiga per 10 darbo dienų nuo prašymo skirti šalpos išmoką ar atnaujinti (pratęsti) jos mokėjimą kartu su visais reikiama dokumentais arba papildomų dokumentų, išskyrus šio straipsnio 6 dalyje nustatytus atvejus, gavimo šalpos išmokas mokančioje

įstaigoje dienos privalo priimti sprendimą dėl šalpos išmokos skyrimo ar mokėjimo atnaujinimo (pratęsimo) ir apie tai raštu **ar elektroninių ryšių priemonėmis** pranešti pareiškėjui.“;

„2. Šalpos išmoka skiriama laikotarpiui, kurį šalpos išmokos gavėjas turi teisę gauti šią išmoką. Šalpos išmokas mokanti įstaiga privalo prieš vieną mėnesį iki šalpos išmokos skyrimo termino pabaigos ~~privalo~~ raštu **ar kitomis informavimo priemonėmis** pranešti šalpos išmokos gavėjui apie šalpos išmokos skyrimo termino pabaigą.“.

14) Atsižvelgdami į tai, kad pagal siūlomą reglamentavimą, asmenims, turintiems teisę į mažesnio dydžio socialinio draudimo pensiją, bus mokamas šalpos ir socialinio draudimo pensijos skirtumas ir siekdami mažinti lėšas pažymėjimams išduoti, siūlome taisyti Projektu teikiamo naujos redakcijos Šalpos pensijų įstatymo 15 straipsnio 5 dalį, ir ją išdėstyti taip:

„5. Šalpos išmokų gavėjui, gaunančiam tik šią išmoką, išduodami pažymėjimai, kurių formas ir išdavimo tvarką nustato Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktorius.“.

15) Projektu teikiamo naujos redakcijos Šalpos pensijų įstatymo 16 straipsnio 1 dalį siūlome suderinti (suvienodinti) su Lietuvos Respublikos pensijų įstatymų nuostatomis (lyginamasis variantas):

„1. Šalpos išmokos skiriamos ir mokamos nuo teisės gauti šalpos išmoką atsiradimo dienos, tačiau ne daugiau kaip už 12 mėnesių iki **kreipimosi dėl šalpos išmokos paskyrimo prašymo skirti šalpos išmoką gavimo šalpos išmokas mokančioje įstaigoje dienos**.“.

16) Atsižvelgdami į tai, kad Lietuvos Respublikos asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatymo 19 straipsnio 6 dalyje nustatyti terminai nėra siejami su asmens senatvės pensijos amžiaus sukaktimi, manome, kad tikslinga papildyti Projektu teikiamo naujos redakcijos Šalpos pensijų įstatymo 17 straipsnį nuostata, pagal kurią pensijų priemokos būtų mokamos senatvės pensijos amžių sukakusiems asmenims, netekusiems 45-55 procentų dalyvumo, gaunantiems socialinio draudimo negalios pensijas.

17) Projektu teikiamo naujos redakcijos Šalpos pensijų įstatymo 18 straipsnio 1 dalies 2 punktas ir 2 dalies 2 punktas tikslintinas iš „MVPD – tą mėnesį, už kurį mokama pensijos priemoka, galiojės minimalių vartojimo poreikių dydis“ į „MVPD – praėjusiais metais galiojės minimalių vartojimo poreikių dydis“. Taip pat tikslintinas ir 18 straipsnio 2 dalies 4 punktas iš „BS – asmeniui nustatytas būtinas pensijų socialinio draudimo stažas socialinio draudimo senatvės, negalios, netekto darbingumo arba invalidumo pensijai gauti (atsižvelgiant į gaunamos pensijos rūšį)“ į „BS – asmeniui pensijos skyrimo metu nustatytas būtinas pensijų socialinio draudimo stažas socialinio draudimo senatvės, negalios, netekto darbingumo arba invalidumo pensijai gauti (atsižvelgiant į gaunamos pensijos rūšį)“.

18) Atsižvelgdami į tai, kad pensijų priemokos yra skirtos padidinti iki minimalių vartojimo poreikių dydžio socialinio draudimo netekto darbingumo, negalios ir senatvės pensijų gavėjų mėnesines pajamas bei į tai, kad Projektu numatomu reglamentavimu apskaičiuojant pensijų priemokas atsižvelgiama į praėjusių metų minimalių vartojimo poreikių dydį, siūlytume įteisinti galimybę pensijų priemoką apskaičiuoti ir mokėti pagal turimus naujausius duomenis apie užsienyje paskirtos pensijos ar pensijų išmokos dydį (bet ne ilgiau nei 12 mėnesių), o gavus naujus duomenis apie užsienyje paskirtos pensijos ar pensijų išmokos dydį, teisę į pensijos priemoką ir jos dydį nustatyti iš naujo nuo kito mėnesio pirmos dienos po duomenų gavimo arba nuo ankstesnio mėnesio pirmos dienos, jeigu pensijos priemoka už tą mėnesį dar neišmokėta. Taip užtikrinant asmenims gaunamų pajamų stabilumą ir, asmeniui pateikus pažymą apie užsienio valstybės paskirtos pensijos ar pensijų išmokos dydį, pensijos priemoka taptų ne vienkartinė išmoka už praėjusį laiką, o periodinio mokėjimo dalimi.

19) Pažymėtina, kad pagal susiklosčiusią praktiką pensijų priemokos, nepriklausomai nuo jų dydžio, išmokamos kiekvieną mėnesį kartu su asmeniui apskaičiuota socialinio draudimo

pensija, todėl siūlome Projektu teikiamo naujos redakcijos Šalpos pensijų įstatymo 20 straipsnio 5 dalies nuostatą išbraukti kaip netaikomą.

20) Atsižvelgdami į tai, kad Projektui įgyvendinti reikės tobulinti Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos informacinę sistemą, būtina nustatyti Projekto 3 straipsnio 1 ir 8 dalių vėlesnį įvykdymą – iki 2024 m. birželio 30 d.